

АНДИЖОН ВИЛОЯТИ АҲОЛИСИННИНГ ХАВФЛИ ЎСМАЛАР БИЛАН КАСАЛЛАНИШ КЎРСАТКИЧИ ВА ХАВФЛИ ЎСМАЛАР СТРУКТУРАСИННИНГ ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ (2007-2019)

Абдухакимов А.Н., Мамарасулова Д.З., Турсунов Д.М., Исаев З.Н., Жалолов О.К., Зияева З.А., Джанклич С.М.,

Андижон Давлат Тиббиёт Институти.

✓ Резюме,

Бу мақолада 2019 йил маълумотларига таянган ҳолда айтиш мумкинки, аёллар орасида хавфли касалликлар билан касалланиш кўрсаткичи ортгани биринчи томондан салбий баҳолансада, иккинчи томондан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2866-сонли қарорининг ижроси амалиётда ижобий таъминланаётганини кўриш мумкин. Қўқрак беги саратони хасталиги деярли 50%, бачадон бўйи саратони эса 40 % ҳолатларда мутахассисларнинг туман шароитида профилактик кўрув жараёнларида аниқланган натижалари ёритилган.

Калит сўзлар: профилактик кўрув, хавфли ўсмалар

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ЗАБОЛЕВАЕМОСТИ И СТРУКТУРЫ ЗЛОКАЧЕСТВЕННЫХ ОПУХОЛЕЙ НАСЕЛЕНИЯ АНДИЖАНСКОЙ ОБЛАСТИ (2007-2019)

Абдухакимов А.Н., Мамарасулова Д.З., Турсунов Д.М., Исаев З.Н., Ялолов О.К., Зияева З.А., Джанклич С.М.,

Андижанский Государственный Медицинский Институт.

✓ Резюме,

В этой статье можно сказать, что рост злокачественными заболеваниями среди женщин, в первую очередь имела негативную оценку в 2019 году, но с другой стороны, положительный эффект от реализации Указа Президента Республики Узбекистан № 2866. В 50% случаев рака молочной железы и в 40% случаев рака шейки матки описаны результаты профилактических осмотров в районе.

Ключевые слова: профилактическое обследование, злокачественные опухоли.

COMPARATIVE ANALYSIS OF MORBIDITY AND STRUCTURE OF MALIGNANT TUMORS OF THE POPULATION OF ANDIJAN REGION (2007-2019)

Abdukhakimov A.N., Mamarasulova D.Z., Tursunov D.M., Isaev Z.N., Jalolov O.K., Ziyaeva Z.A., Dzhanlich S.M.,

Andijan State Medical Institute.

✓ Resume,

This article is based on the data of 2019, although the increase in the incidence of dangerous diseases among women is negatively evaluated on the one hand, and on the other, it can be seen that the implementation of the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan № 2866 is in practice positive. In 50% of cases of breast cancer and 40% of cases of cervical cancer, the results of specialists in preventive examinations in the district are described.

Keywords: preventive examination, malignant tumors.

Долзарблиги

Бугунги кунга келиб Халқаро саратон тадқиқоти агентлиги маълумотида кўра дунёнинг 184 мамлакатидида хавфли ўсмалар билан касалланиш 14.1 миллионгача бўлиб, ушбу хасталик сабабли ўлим кўрсаткичи 8.2 млнгача етганини кўриш мумкин[6,8]. Хавфли ўсмалар орасида энг кўп ўлимга сабаб бўладиган онкохасталик - ўпка саратони ҳисобланади [7,8]. Республикамизда 2019 йил маълумотларига асосан 1 йилда 24648 нафар беморларга бирламчи хавфли ўсма ташхиси қўйилиб, касалланиш кўрсаткичи 100 минг аҳолидан 74.8 нафарни ташкил қилган[1,3,4]. Андижон вилояти аҳолиси орасида эса 1820 нафар бемор ҳисобга олинди, 100 минг аҳолига 59.4 нафарни ташкил қилди. Беморларда касалликнинг эрта босқич контингентини ошириш бугунги кунда муҳим ўрин тутди ва бу кўрсаткич беморларнинг 5 йиллик яшовчанлиги, ҳаёт сифати ва ўлим кўрсаткичларига тўғридан-тўғри таъсир ўтказди [1, 2, 5, 6].

Илмий тадқиқот мақсади: Андижон вилояти аҳолисининг хавфли ўсмалар билан касалланиш кўрсаткичи ва хавфли ўсмалар структурасининг қиёсий таҳлили (2007-2019).

Материал ва услублар

Барча маълумотлар Республика ихтисослаштирилган онкология ва радиология илмий амалий тиббиёт маркази Андижон вилояти филиали статистика бўлими 007-сонли ҳисобот материаллари, 030-1 сонли амбулатор карталар ва 030-3 сонли ҳисобга олиш варақаларидан олинган. Тақдим этилаётган мақолада Андижон вилояти аҳолисининг 2007-2019 йиллар кузатув давридаги хавфли ўсмалар структураси, касалланиш кўрсаткичининг қиёсий таҳлили ва вилоят аҳолиси сонининг ўзгаришлари, ҳамда, ҳукумат томонидан ишлаб чиқилган қарорлар асосида ўсма касалликларни, айниқса визуал органлардаги ўсмаларни эрта босқичларда аниқлашда профилактик кўрувларининг аҳамияти баҳоланган.

Натижа ва таҳлилар

Тўпланган ҳисоботлар таҳлил қилиб кўрилганда 2007 йилда вилоят аҳолиси сони 2409,8 минг нафарни ташкил қилиб, бирламчи ҳисобга олинган беморлар сони 1783 нафар бўлиб, бу 100 минг аҳолига 74 нафар

эканлигини кўрсатди. 2016 йилда аҳоли сони 2910,5 минг нафарга етган ва бирламчи 1791 нафар беморлар ҳисобга олинган. Бунда 100 минг аҳолига 61,5 нафарни ташкил этиб, 2007 йил кўрсаткичига нисбатан 17 % га камайганлиги аниқланди.

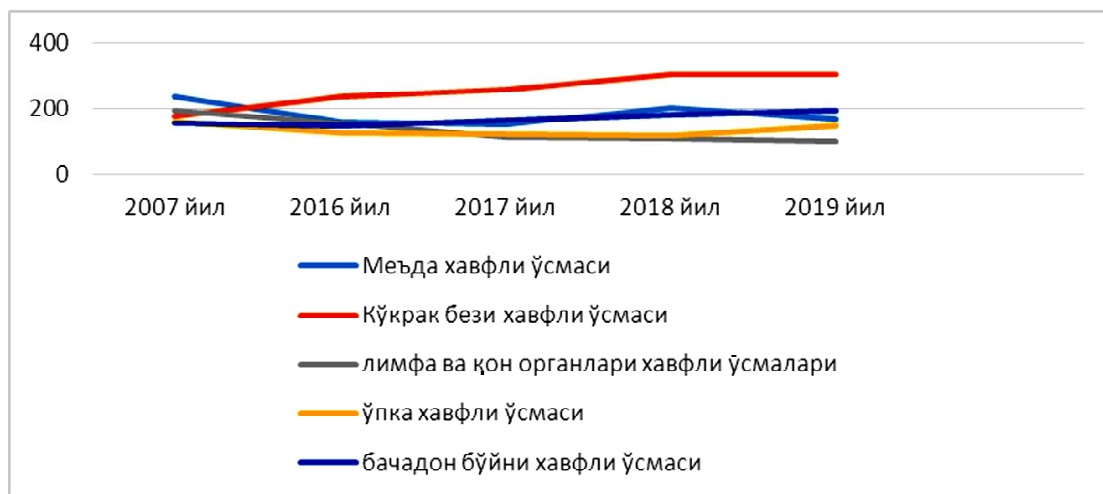
2017 йилда аҳоли сони 2962,5 минг нафарга етган ва 1685 нафар беморга бирламчи хавfli ўсма ташхиси қўйилган. 100 минг аҳолига 56,9 нафарни ташкил этиб 2016 йилги кўрсаткичдан 7,5 % га камайганлиги

аниқланган. 2018 йилда эса аҳоли сони 3011,7 минг нафарга етган бўлса, бирламчи хавfli ўсма ташхиси 1820 нафар беморга қўйилган. 100 минг аҳолига нисбатан 60,4 нафарни ташкил этиб, 2017 йилдаги кўрсаткичдан 9,4 % га қўпайган. 2019 йилги маълумотларда вилоят аҳолиси сонини 3066,9 минг нафар ташкил қилди ва 1999 нафар бирламчи бемор ҳисобга олинди. Шундан келиб чиққан ҳолда касалланиш кўрсаткичи 100 минг аҳоли сонига 65 нафарга етди (1-жадвал).

1-жадвал. Андижон вилояти аҳолисининг демографик ўсиши ва хавfli ўсмалар билан касалланиш кўрсаткичи

Йиллар	2007 йил	2016 йил	2017 йил	2018 йил	2019 йил
Кўрсаткичлар					
Касалланиш кўрсаткичи	1783 нафар	1791 нафар	1685 нафар	1820 нафар	1999 нафар
Аҳоли сони	2409.8 минг	2 910.5 минг	2 962.5 минг	3 011.7 минг	3 066.9 минг
100 минг аҳолига нисбатан	74	61,5	56,9	60,4	65

Кейинги диаграммада Андижон вилояти аҳолиси орасидаги хавfli ўсмаларнинг нозологик структураси тасвирланган (1-расм).

1-расм. Андижон вилояти аҳолиси орасидаги онкологик касалликлар структураси (2007-2019 йй.)

Олинган натижалар таҳлил қилинганда 2007 йилда бирламчи аниқланган хавfli ўсмалар структурасида меъда хавfli ўсмаси 236 нафар (13,2%), лимфа ва қон органлар хавfli ўсмалари 196 нафар (11%), кўкрак беzi хавfli ўсмалари 177 нафар (10%), ўпка хавfli ўсмаси 162 нафар (9%) ва бачадон бўйни хавfli ўсмаси 155 нафар (8,7%) беморларда аниқланган ва мос тарзда касалланиш даражаси энг юқори бўлган 5 та хавfli ўсмалиги аниқланди. Қолган хавfli ўсмалар 48 % ни ташкил этган. 2016 йилда энг қўп учраган хавfli ўсмалар эса кўкрак беzi хавfli ўсмаси 236 нафар (13,1%), меъда хавfli ўсмаси 160 нафар (9%), лимфа ва қон органлари хавfli ўсмаси 158 нафар (9%), бачадон бўйни хавfli ўсмаси 147 нафар (8,2%) ва ўпка хавfli ўсмаси 124 нафар (7%) беморда аниқланган. 2016 йил ҳолатида кўкрак беzi билан касалланиш даражаси 25 % га қўпайган ва онкологик хасталиклар орасида энг юқори кўрсаткични қайд этганлигини таъкидлаш лозим.

2017 йилда энг қўп кузатилган хавfli ўсмалар эса кўкрак беzi хавfli ўсмаси 257 нафар (15,3%), бача-

дон бўйни хавfli ўсмаси 164 нафар (9,7%), меъда хавfli ўсмаси 160 нафар (9,5%), ўпка хавfli ўсмаси 123 нафар (7,3%) ва лимфа ва қон органлари хавfli ўсмаси 112 нафар (6,7%) беморда аниқланган. 2017 йилга келиб бачадон бўйни хавfli ўсмаси билан касалланиш даражаси 9% га ортган ва хавfli ўсма касалликлари структурасида 2-ўринга қўтарилган.

2018-йил маълумотларида энг қўп кузатилган хавfli ўсмалар: кўкрак беzi хавfli ўсмаси 304 нафар (16,7%), меъда хавfli ўсмаси 203 нафар (11,2%), бачадон бўйни хавfli ўсмаси 182 нафар (10%), ўпка хавfli ўсмаси 116 нафар (6,4%) ва лимфа ва қон органлари хавfli ўсмаси 107 нафар (5,9%) беморда аниқланган.

2019-йилда хавfli ўсмалар структурасида ҳам ўзгаришлар аниқланди. Кўкрак беzi хавfli ўсмаси 305 нафар (15,3%), бачадон бўйни хавfli ўсмаси 195 нафар (9,8%), меъда хавfli ўсмаси 169 нафар (8,5%), ўпка хавfli ўсмаси 147 нафар (7,4%) ва лимфа ва қон органлари хавfli ўсмаси 102 нафар (5,1%) бемор-

ларда ва мос тарзда энг кўп учраган 5 та хавфли ўсма-лардан эканлиги аниқланди.

Натижалар қийинча кўрилганда 2007 йилда энг кўп учраган хавфли ўсма бу меъда саратони бўлса, 2016 йилдан бошлаб ҳозирги кунга қадар кўкрак бези саратони 1-ўринни эгаллаб келмоқда. 2019 йилга келиб бачадон бўйни хавфли ўсмаси 2-ўринга юқорилаганини кўриш мумкин. Меъда ва ўпка саратонлари билан касалланиш камайиб бораётганини кузатиб позитив фикрлашга эмас, аксинча меъда ва ўпка саратони касалликларининг скрининг амалиётларига бўлган эътиборни кучайтириш ва эрта аниқлашга йўналтирилган комплекс чора-тадбирларни янада такомиллаштириш, яъни аҳоли ўртасида касаллик ҳақида кўпроқ маълумот бериш, керак бўлса эндоскопик текшириш ва мобил флюорографик ускуна-лари билан ишлашни ривожлантириш кераклигини таъкидлаш қилади.

2019 йил маълумотларига таянган ҳолда айтиш мумкинки, аёллар орасида хавфли касалликлар билан касалланиш кўрсаткичи ортгани биринчи томондан салбий баҳолансада, иккинчи томондан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2866-сонли қарорининг ижроси амалиётда ижобий таъминланаётганини кўриш мумкин. Кўкрак бези саратони хасталиги деярли 50%, бачадон бўйни саратони эса 40 % ҳолатларда мутахассисларнинг туман шароитида профилактик кўрув жараёнларида аниқланган. Чамбар ичак, тўғри ичак ва қизилўнғач хавфли ўсмалари билан касалланиш кўрсаткичлари пастлигини инобатга олиб, ушбу касалликларни эрта босқичларда аниқлаш дастури ишлаб чиқиши ва уни амалиётга тадбиқ қилиш масаласи вилоят ҳудудида ҳамон очик қолаётган муаммолардан бири бўлиб қолмоқда.

Хулоса

Андижон вилояти ҳудудида 2018 йилдан буён онкологик касалликлар билан касалланиш кўрсаткичи ортиб бормоқда. Бунга қуйидагиларни :

1. Бирламчи поғоналар (ҚВП, маҳаллий поликлиникалар) даги онколог мутахассислар билан ишлаш ва уларнинг билим даражасини даврий ошириб боришга қаратилган филиал шароитидаги ўқишлар ташкил этилиши;

2. 2017-2019 йиллар давомида шаҳар ва туманларда чуқурлаштирилган профилактик кўрувларнинг ташкил этилиши;

3. Оммавий ахборот воситалари (ТВ, радио, матбуот) орқали тор онкомутахассислар чиқишлари ва аҳоли ўртасида онкологик хасталиклар ҳақида тиббий маданиятнинг оширишига хизмат қилиши;

4. Беморларнинг Республика ихтисослаштирилган онкология ва радиология илмий амалий тиббиёт маркази тор мутахассисларининг профилактик кўруви-ларда мунтазам қатнашиб келишини сабаб қилиб кўр-са-тиш мумкин.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Abdurakhimov A.N., Niyozmatov B.B., Madaminova A.Yu. i dr. "Zabolevayemost' zlokachestvennyimi novoobrazovaniyami i ekologicheskaya situatsiya v nekotorykh regionax Respubliki Uzbekistan" //J. "Ekologiya cheloveka, 2012; 34-36.
2. Bakirov A.B., Badamshina G.G., Karimov D.O. i dr. "Analiz dinamiki pervichnoy onkologicheskoy zabolevayemosti v Respublike Bashkortostan za 1999-2013gg" //J. Meditsina truda i ekologiya cheloveka, 2017; 1: 4-8.
3. Petrova G.V. i soav. "Zlokachestvennyye novoobrazovaniya na territorii Rossii v (Zabolevayemost' i smertnost')" 2018; 16-20.
4. Davletnurov N.X., Stepanov Ye.G., Jerebtsov A.S. i dr. "Zabolevayemost' zlokachestvennyimi novoobrazovaniyami kak indikator Mediko-ekologicheskoy bezopasnosti territoriy (na primere Respubliki Bashkortostan)" //J. "Meditsina truda i ekologiya cheloveka" 2017; 2: 53-59.
5. Tillyashayxov M.N., Alimuxamedova B.G. i dr. "Epidemiologicheskoye osobennosti raka sheyki matki v regionax vysokogo riska v Respublike Uzbekistan i razrabotka kompleksnykh mer profilaktiki". 2017; 2: 16-18.
6. International Agency for Research on Cancer; 2014.
7. Lancet Glob Health. 2016; 4(9): e609-16. doi: 10.1016/S2214-109X(16)30143
8. World Health Organization. Lyon 2014.

Келиб тушган вақти 09.02. 2020